

Sosiaali- ja terveystoimialan yksiköille

RAJOITUSTOIMENPITEET JA YHTEYDENPIDON RAJOITTAMINEN LASTENSUOJELULAIN MUKAISESTI

Voimassa	1.5.2018 – 31.3.2028
Kumoaa	Lastensuojelulain mukaiset rajoitustoimenpiteet ja yhteydenpidon rajoittaminen, 3.0.2, 1.3.2010.
Asiasanat	Ydintoiminnot, henkilöstö, lastensuojelu, rajoitustoimenpiteet, yhteydenpidon rajoittaminen.

1. Yleistä

Rajoitustoimenpiteitä ovat aineiden ja esineiden haltuunotto, henkilöntarkastus ja henkilönkatsastus, omaisuuden ja lähetysten tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen, kiinnipitäminen, liikkumisvapauden rajoittaminen, eristäminen sekä erityinen huolenpito.

Rajoitustoimenpiteitä voidaan kohdistaa vain sijaishuollossa olevaan ja laitoshuoltoon sijoitettuun lapseen. Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan lastensuojelulain 49 §:n 1 momentin mukaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Jos lapseen kohdistetaan lastensuojelulain 11 luvussa tarkoitettuja rajoituksia hallinto-oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden annettua väliaikais määräyksen, tulee rajoitustoimenpiteestä ilmoittaa viipymättä hallinto-oikeudelle tai korkeimman hallinto-oikeudelle sekä lähettää tuomioistuimelle asiaa koskeva päätös tai kirjaus tiedoksi. Tällöin on myös syytä arvioida lapsen sijoituspaikan sopivuutta lapselle.

Mikäli lapsi on perhehoidossa huostaan otettuna tai kiireellisesti sijoitettuna, ei rajoitustoimenpiteitä voida häneen kohdistaa. Sama

25.4.2018

---

koskee tilannetta, jossa lapsi on sijoitettu avohuollon tukitoimenpiteenä (lastensuojelulain 37 §) laitoshuoltoon tai perhehoitoon.

Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös voidaan kohdistaa vain sijaishuollossa laitoshoidossa tai perhehoidossa olevaan lapseen.

Rajoitustoimenpiteitä sovelletaan kaikissa lastensuojelulaitoksissa, siis myös yksityisissä laitoksissa. Rajoitustoimenpiteistä on tehtävä aina joko nimenomainen päätös tai kirjaus lasta koskeviin asiakirjoihin.

Muutoksenhakumahdollisuus on myös yksityisissä laitoksissa tehtävistä päätöksistä.

2. Yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoitustoimenpiteet; päätös, muutoksenhaku ja kirjaus

Yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoitustoimenpiteet, joista on tehtävä muutoksenhakukelpoinen päätös ja lisäksi kirjaus:

- yhteydenpidon rajoittaminen ja olinpaikan ilmoittamatta jättäminen (63 § ja 62 §:n 3 mom.)
- yhteydenpidon rajoituksen lieventäminen (63 §)
- aineiden ja esineiden haltuunotto (65 §)
- lähetyksen luovuttamatta jättäminen (67 §:n 4 mom.)
- lähetyksen tai viestin lukeminen (67 §:n 4 mom.)
- liikkumisvapauden rajoittaminen (69 §)
- eristäminen (70 §)
- erityinen huolenpito (72 §)

Rajoitustoimenpiteet, joista on tehtävä päätös, ei valitusoikeutta.

Kirjaukset on tehtävä:

- omaisuuden ja lähetysten tarkastaminen (67 §:n 1 ja 2 mom.)
- henkilökatsastus (66 §)
- yhteydenpidon rajoituksen lakkauttaminen

Rajoitustoimenpiteet, joista ei tehdä nimenomaista päätöstä. Kirjaukset on tehtävä:

- henkilöntarkastus (66 §)
- kiinnittäminen (68 §)
- omaisuuden haltuunotto (palautustilanteet, 65 §)

3. Päätöksenteko ja kuuleminen sekä lapsen mielipiteen selvittäminen

Asianosaisia rajoitustoimenpiteitten osalta ovat 12 vuotta täyttänyt lapsi ja hänen huoltajansa. Yhteydenpidon rajoitusta koskevissa asioissa asianosaisia ovat 12 vuotta täyttänyt lapsi, lapsen huoltaja ja se henkilö, johon rajoitustoimenpide kohdistuu.

Ennen päätöksentekoa on asianosaisille varattava tilaisuus tulla kuulluksi siten kuin hallintolaissa säädetään. Hallintolain 36 §:n mukaan

25.4.2018

---

asianosaiselle on toimitettava kuulemisen kohteena olevat asiakirjat alkuperäisinä tai jäljennöksinä taikka varattava muutoin tilaisuus tutustua niihin. Asianosaiselle on siten kuulemisen yhteydessä varattava tilaisuus tutustua kaikkiin viranomaisen laatimiin asiakirjoihin, jotka voivat tai ovat voineet vaikuttaa asian käsittelyyn. Lapselle ei saa kuitenkaan antaa sellaisia tietoja, jotka vaarantavat hänen kehitystään tai ovat vastoin lapsen muuta erittäin tärkeää yksityistä etua. Joissain tapauksissa myös muun asianosaisen oikeutta saada tieto asiaan vaikuttavista asiakirjoista voidaan joutua rajaamaan. Tällainen tilanne voi syntyä erityisesti tehtäessä yhteydenpidon rajoitusta koskevaa päätöstä, jolloin lasta ja perhettä koskevia tietoja ei voida kuulemisen yhteydessä luovuttaa kokonaisuudessaan perheen ulkopuoliselle, asianosaisena pidettävälle henkilölle.

Mikäli asianosaiselle ei anneta kuulemisen yhteydessä kaikkia tietoja, on asiassa tarvittaessa tehtävä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 14 §:ssä tarkoitettu valituskelpoinen päätös. Epäselvissä tilanteissa on syytä aina konsultoida hallintopalvelujen juridista tukea.

Kuuleminen voidaan hallintolain 34 §:n mukaan jättää poikkeuksellisesti suorittamatta mm. silloin, jos kuuleminen saattaa vaarantaa päätöksen tarkoituksen toteutumisen tai kuulemisesta aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa huomattavaa haittaa ihmisten terveydelle.

Varsinkin tehtäessä päätöksiä laitoshoidossa voi tilanne usein olla sellainen, ettei kuulemista voida suorittaa ennen päätöksentekoa (esimerkiksi eristäminen). Päätös on kuitenkin aina annettava asianosaisille, ja päätöksestä tulee ilmetä myös, miksi kuuleminen on jätetty suorittamatta. Lapsen mielipide on aina selvitettävä, vaikka lasta ei tarvitsisikaan kuulla siten kuin edellä on todettu. Mikäli lapsen mielipidettä ei ole voitu selvittää, tulee syyn tähän ilmetä tehdyssä päätöksessä tai lasta koskevissa asiakirjoissa.

Päätökset rajoitustoimenpiteistä on tehtävä oikea-aikaisesti. Päätöksiä ei voida tehdä takautuvasti, ellei kysymyksessä ole kiireellinen tilanne, jolloin päätös tehdään välittömästi, kun se on mahdollista.

Lapselle on annettava päätös tiedoksi ja merkittävä luovutus lapsen asiakirjoihin. Jos lapsi ei halua ottaa päätöstä vastaan, päätöstä säilytetään yksikössä siten, että lapsi saa sen halutessaan. Lapselle on riittävän tarkasti kerrottava rajoitustoimenpiteen perustelut, toimenpiteen tarkoitus ja kesto sekä miten hän voi toimia ollessaan eri mieltä toimenpiteestä ja ohjattava mahdollisen valituksen teossa.

Päätöksentekoa ja päätöksentekotasoja, muutoksenhakuun oikeutettuja sekä kirjaamista on selvitetty myös jäljempänä.

25.4.2018

---

4. Rajoitustoimenpiteiden käyttämisen yleiset edellytykset

Lastensuojelulain mukaisten rajoitustoimenpiteiden keskeisenä tarkoituksena on varmistaa huostaanoton tarkoituksen toteuttaminen taikka lapsen tai toisen henkilön suojaaminen.

Lastensuojelulaitoksessa lapseen saa kohdistaa rajoitustoimenpiteitä vain siinä määrin kuin kiireellisen sijoituksen, väliaikaisen määräyksen tai huostaanoton tarkoituksen toteuttaminen, lapsen oma tai toisen henkilön terveys tai turvallisuus välttämättä vaatii.

Rajoitustoimenpiteitä ei saa käyttää muuhun kuin kussakin rajoitussäännöksessä ilmenevään ja siinä hyväksytyyn tarkoitukseen. Rajoitusten käyttäminen esimerkiksi rangaistuksena on kiellettyä.

Käytettävissä olevista toimenpiteistä on valittava lapsen itsemääräämisoikeutta tai muuta perusoikeutta kulloinkin vähiten rajoittava toimenpide ja mikäli lievemmat toimenpiteet ovat asiassa riittäviä, rajoituksiin ei saa ryhtyä lainkaan. Rajoitustoimenpiteiden on siis oltava järkevässä ja kohtuullisessa suhteessa niiden käytölle asetettuun tavoitteeseen nähden. Rajoitustoimenpiteet on toteutettava aina mahdollisimman turvallisesti ja lapsen ihmisarvoa kunnioittaen.

5. Yhteydenpidon rajoittaminen (62 §)

Sijaishuollossa olevan lapsen oikeus pitää yhteyttä vanhempiinsa ja muihin hänelle läheisiin ihmisiin on yksi tärkeimmistä huostaan otetun lapsen oikeuksista.

Sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on huostaanoton aikana velvollisuus edistää lapsen yhteydenpitoa ja tukea esimerkiksi vanhempien tosiasiallisia ja tarvittaessa taloudellisia mahdollisuuksia pitää yhteyttä ja tavata lastaan sijaishuollon aikana. Sijaishuoltopaikan valinnassa on kiinnitettävä huomiota siihen, että yhteydenpito voidaan myös tosiasiaassa toteuttaa. Sijaishuoltopaikan valinta ei saa johtaa siihen, että lapsen oikeus yhteydenpitoon vaikeutuisi tai se jopa estyisi.

Yhteydenpidon rajoittamiseen voidaan ryhtyä perhehoidossa tai laitoshoidossa sijaishuollossa olevan lapsen osalta, mikäli yhteydenpidosta ei ole voitu sopia asiakassuunnitelmassa tai muutoin hänen vanhempiensa tai muiden läheistensä kanssa ja yhteydenpidon rajoittamista on pidettävä lapsen edun kannalta välttämättömänä.

Mikäli asianosaisilla ja lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on vähäisintäkään erimielisyyttä yhteydenpidon määrästä tai sen toteuttamistavasta, on asiasta tehtävä aina päätös, johon asianosaiset voivat hakea muutosta.

6. Yhteydenpidon rajoittamisen edellytyksistä

25.4.2018

Sijaishuollossa olevan lapsen oikeutta pitää yhteyttä vanhempiinsa tai muihin hänelle läheisiin henkilöihin saadaan 63 §:ssä tarkoitetulla päätöksellä rajoittaa, jos yhteydenpidosta ei ole voitu lapsen asiakassuunnitelmassa tai erityisestä syystä muutoin sopia lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden läheistensä kanssa, ja jos:

- 1) yhteydenpito vaarantaa lapsen sijaishuollon tarkoituksen toteuttamisen ja rajoittaminen on lapsen hoidon ja kasvatuksen kannalta välttämätöntä; tai
- 2) yhteydenpidosta on vaaraa lapsen hengelle, terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle; tai
- 3) rajoittaminen on välttämätöntä vanhempien tai perheen muiden lasten, perhekodin tai laitoksen muiden lasten tai henkilöstön turvallisuuden vuoksi; taikka
- 4) 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa yhteydenpitoa; sama koskee myös 12 vuotta nuorempaa lasta, jos hän on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota.

Edellä tarkoitettu edellytyksin saadaan:

- 1) rajoittaa lapsen oikeutta tavata vanhempiaan tai muita läheisiään;
- 2) rajoittaa lapsen oikeutta pitää yhteyttä läheisiinsä puhelimitse tai muita yhteydenpitolaitteita tai välineitä käyttäen;
- 3) lukea ja pidättää lapsen lähettämä tai hänelle osoitettu yksittäinen kirje tai siihen rinnastettava muu luottamuksellinen viesti tai tarkastaa ja pidättää muu lähetys; sekä
- 4) ottaa rajoituksen ajaksi sijaishuoltopaikan haltuun lapsen hallussa olevat yhteydenpitoon käytettävät laitteet ja välineet tai rajoittaa niiden käyttöä.

Jos rajoituksen tarkoitus voidaan saavuttaa pidättämällä viesti tai muu lähetys, ei viestin lukemista voida pitää välttämättömänä eikä siihen siis saa ryhtyä.

Edellä mainituin edellytyksin voidaan lapsen olinpaikka huostassapidon aikana jättää ilmaisematta vanhemmille tai huoltajille.

Pidätetyt kirjeet tai muut luottamukselliset viestit on säilytettävä erillään muista lasta koskevista asiakirjoista siten, että ne ovat vain laitoksen johtajan ja päätöksentekoon oikeutetun sosiaalityöntekijän luettavissa.

Yhteydenpidon rajoittamista voidaan käyttää vain siinä määrin kuin kussakin tapauksessa rajoittaminen on laissa säädetyn tarkoituksen saavuttamiseksi välttämätöntä. Päätöstä tehtäessä on siten aina harkittava, voidaanko rajoituksen tarkoitus saavuttaa lievemmillä keinoilla.

25.4.2018

Yhteydenpidon rajoittamisesta on tehtävä valituskelpoinen ratkaisu.

Päätös on aina määräaikainen, jolloin päätöksessä on ilmoitettava paitsi rajoituksen syy, henkilöt, joihin rajoitus kohdistuu sekä millaista yhteydenpitoa rajoitus koskee ja missä laajuudessa rajoitus toteutetaan, myös se, milloin rajoitus alkaa ja milloin se päättyy.

Rajoituksen kesto on enimmillään yksi vuosi.

Päätösvalta

Päätöksen yhteydenpidon rajoittamisesta tekee johtava sosiaalityöntekijä avohuollon ja sijoituksen sosiaalityössä. Kiireellisissä tilanteissa päätöksen voi tehdä myös sosiaalityöntekijä sosiaalipäivystyksessä.

Päätöksentekoon oikeutettu viranhaltija ei voi koskaan olla lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä valmisteleo asian päätöksentekoa varten. Jos kysymys on kiireellisestä tilanteesta, vastaa valmistelusta tarvittaessa muu siihen tehtävään määrätty sosiaalityöntekijä.

Lyhytaikaisesta, enintään 30 vuorokautta kestävästä, rajoituksesta voi päättää laitoshoidossa lastensuojelulaitoksen johtaja. Mikäli rajoittamista on tarpeen jatkaa tai se alun perin on tarpeen määrätä lyhytaikaista rajoittamista pidemmäksi (yli 30 vuorokautta), päättää asiasta johtava sosiaalityöntekijä tai kiireellisissä tilanteissa sosiaalityöntekijä sosiaalipäivystyksessä.

Olinpaikan ilmoittamatta jättämisestä sijaishuollon aikana päättää lastensuojelun sosiaalityön päällikkö avohuollon tai sijoituksen sosiaalityössä.

Jos on kyse lapsen kiireellistä sijoitusta koskevasta päätöksestä ja tähän välittömästi liittyvästä yhteydenpidon rajoittamisesta, käyttää päätösvaltaa johtava sosiaalityöntekijä avohuollon sosiaalityössä ja sosiaalityöntekijä sosiaalipäivystyksessä.

Yhteydenpidon rajoitusta koskeva päätös ja sen vaikutukset on lakkautettava heti, kun edellä mainitut perusteet yhteydenpidon rajoitukselle ovat poistuneet. Tämä merkitsee myös sitä, että mikäli yhteydenpidon rajoitusta ei voida kokonaan lakkauttaa, on sitä lievennettävä, mikäli edellytyksiä voimakkaammalle rajoittamiselle ei enää ole. Päätöksen lakkauttamisesta tai sen lieventämisestä voi tehdä laitoshoidossa lyhytaikaisen rajoituspäätöksen osalta lastensuojelulaitoksen johtaja sekä muutoin johtava sosiaalityöntekijä.

8. Asianosaiset yhteydenpidon rajoittamista koskevissa päätöksissä

25.4.2018

Yhteydenpidon rajoittamista koskevaan päätökseen saa hakea muutosta 12 vuotta täyttänyt lapsi, lapsen huoltaja sekä henkilö, jonka yhteydenpitoa lapseen päätöksellä on rajoitettu.

Asianosaisia yhteydenpidon rajoittamista koskevissa asioissa, joille päätöskin on annettava tiedoksi, ovat siis aina 12 vuotta täyttänyt lapsi ja lapsen huoltaja. Tämän lisäksi valitusoikeus (muutoksenhakuoikeus) on sillä henkilöllä, johon rajoitustoimenpide on kohdistettu.

Ennen yhteydenpidon rajoittamista koskevan päätöksen tekemistä on 12 vuotta täyttäneelle lapselle, huoltajalle ja henkilölle, johon rajoitustoimenpide on kohdistettu, varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

9. Päätösvallan käyttäminen lastensuojelulaitoksissa

Rajoitusten osalta päätösvalta on pääsääntöisesti lastensuojelulaitoksen johtajalla tai hänen määräämällään laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä.

Lastensuojelulaitoksissa päätösvaltaa käyttää laitoksen johtaja tai johtajan vahvistetun sijaisketjun mukainen viranhaltija. Päätökseen tulee kirjata päätöksentekijän virka-asema päätöksentekohetkellä.

10. Aineiden ja esineiden haltuunotto (65 §)

Säännös velvoittaa ottamaan lapsen hallussa olevat päihtymistarkoitukseen käytettävät aineet tai tällaisen aineen käyttöön erityisesti soveltuvat välineet laitoksen haltuun. Lastensuojelulaitoksen haltuun on otettava myös sellaiset lapsella olevat aineet ja esineet, jotka on tarkoitettu lapsen itsensä tai toisen henkilön vahingoittamiseen.

Lastensuojelulaitoksen haltuun voidaan ottaa myös sellaiset aineet tai esineet, jotka ominaisuuksiensa puolesta soveltuvat vaarantamaan lapsen omaa tai toisen henkilön henkeä, terveyttä tai turvallisuutta tai vahingoittamaan omaisuutta, jos on todennäköistä, että lapsi käyttää aineita tai esineitä edellä kuvatulla tavalla.

Säännöksessä tarkoitettuja esineitä ovat erilaiset terä- tai lyömäaseet tai heittämiseen soveltuvat esineet mukaan lukien itse valmistetut esineet. Säännöksen soveltamisalaan voivat kuulua myös sinänsä hyväksyttävään käyttötarkoituksen omaavat aineet ja esineet kuten liima, sakset, puukko tai veitsi, vaijeri, pesäpallomaila tai tikat. Kyse voi siten olla mistä tahansa esineestä tai aineesta, jonka haltuunotto voi olla perusteltua, kun säännöksessä tarkoitettut edellytykset täyttyvät.

25.4.2018

Haltuun otettu omaisuus on sijaishuollon päättyessä lastensuojelulaitoksessa palautettava lapselle, jolle omaisuuden palauttamisesta tai hävittämisestä ole toisin säädetty (esim. alkoholi, huumeet ja ampuma-aseet).

Haltuunoton voi tehdä lastensuojelulaitoksen johtaja tai kuka tahansa laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö.

Haltuunotosta on viipymättä ilmoitettava lastensuojelulaitoksen johtajalle tai hänen määräämälleen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalla henkilöllä päätöksentekoa varten.

Lastensuojelulaitoksen haltuun saadaan lisäksi ottaa lapsella olevat lapsen oman tai toisten lasten sijaishuollon järjestämistä tai laitoksen yleistä järjestystä todennäköisesti vakavasti haittaavat muut kuin edellä tarkoitetut aineet ja esineet (esimerkiksi auto, mopo tai matkapuhelin). Haltuunoton edellytyksenä on, että haltuun otettavat esineet todennäköisesti aiheuttavat vakavaa haittaa sijaishuollon järjestämiselle tai laitoksen yleiselle järjestykselle.

Mikäli edellä mainitulla toimenpiteellä tosiasiallisesti rajoitetaan myös lapsen asiakassuunnitelmassa tai muulla tavoin aiemmin sovittua yhteydenpitoa, tulee tältä osin tehdä myös yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös. Tällöin kuultavia ja valitukseen oikeutettuja ovat 12 vuotta täyttänyt lapsi, lapsen huoltaja ja vanhempi sekä päätöksen kohteena oleva henkilö: lapsen vanhempi, tai muu henkilö, jonka yhteydenpitoa lapseen päätöksellä on rajoitettu.

Toimenpide on lakkautettava heti, kun se ei ole säännöksessä tarkoitetulla tavalla enää välttämätöntä.

Päätös

Valituskelpoinen päätös tulee aina tehdä,

- a) jos omaisuutta ei palauteta ja
- b) kyse on lapsella olevista lapsen oman tai toisten lasten sijaishuollon järjestämistä tai laitoksen yleistä järjestystä todennäköisesti vakavasti haittaavista muista kuin edellä tarkoitetuista aineista ja esineistä.

Päätös haltuunotosta on aina tehtävä, vaikka omaisuus, aineet tai esineet voitaisiinkin hävittää.

Nimenomaista päätöstä ei tehdä, jos omaisuus palautetaan.

Päätöksen voi tehdä lastensuojelulaitoksen johtaja tai johtajan määräämä hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Päätöksestä voivat valittaa 12 vuotta täyttänyt lapsi ja hänen huoltajansa, jolle päätös on siis annettava tiedoksi.

25.4.2018

---

11. Henkilöntarkastus ja henkilönkatsastus (66 §)

Lapselle voidaan tehdä lastensuojelulaitoksessa joko henkilöön käyviä tarkastuksia tai henkilönkatsastuksia.

Henkilöntarkastus

Henkilöntarkastuksella tarkoitetaan sen tutkimista, mitä lapsella on vaatteissaan tai muutoin yllään sekä vaatteiden ja ihon väliin mahdollisesti kätkeytyneenä. Henkilöntarkastuksen muotoja ovat esimerkiksi vaatteiden tutkiminen sekä taskujen tarkastaminen ja tyhjentäminen. Tarkastuksen piiriin kuuluu myös esimerkiksi lompakon, matka- tai käsilaukun ja kantovälineen tarkastaminen.

Edellytyksenä henkilöntarkastuksen suorittamiselle on, että laitoksen henkilökunnalla on perusteltua syytä epäillä, että lapsella on vaatteissaan tai muutoin hallussaan päihtymistarkoitukseen käytettäviä aineita tai aineen käyttöön soveltuvia välineitä tai sellaisia aineita ja esineitä, jotka on tarkoitettu lapsen itsensä tai toisen henkilön vahingoittamiseen. Henkilöntarkastus tehdään etsittäväksi olevan omaisuuden löytämiseksi.

Tarkastuksen tekee lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Tarkastus on tehtävä hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan toisen henkilön läsnä ollessa.

Tarkastuksen tekijän ja siinä läsnä olevan henkilön on oltava lapsen kanssa samaa sukupuolta, jollei tarkastusta toimita terveydenhuollon ammattihenkilö.

Henkilöntarkastuksen voi suorittaa ja siinä olla läsnä myös sellainen henkilö, joka on eri sukupuolta kuin lapsi, jos tarkastuksen suorittaminen kiireellisenä (välittömästi tehtävänä) on välttämätöntä lapsen tai toisen henkilön turvallisuuden varmistamiseksi. Henkilöntarkastuksessa lasta ei saa riisuttaa.

Henkilönkatsastus

Henkilönkatsastus käsittää katsastettavan ruumiin tarkastamisen, verinäytteen ottamisen tai muun ruumiiseen kohdistuvan tutkimuksen. Katsastus merkitsee vakavaa puuttumista lapsen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Henkilönkatsastuksen suorittamisen edellytyksenä on, että laitoksella on perusteltua syytä epäillä, että lapsi on käyttänyt 65 §:n 1 momentissa tarkoitettuja päihdyttäviä aineita

25.4.2018

(yleensä huumeaineita). Se ei siis ole sallittua esimerkiksi sen selvittämiseksi, onko lapsi mahdollisesti raskaana.

Henkilönkatsastus voi käsittää esimerkiksi puhalluskokeen suorittamisen taikka veri-, hius-, virtsa- tai sylkinäytteen ottamisen. Katsastus tulee aina pyrkiä toimittamaan käyttäen yksinkertaisinta menetelmää ja siten, ettei siitä aiheudu tarpeetonta haittaa lapselle.

Henkilöntarkastuksen ja henkilönkatsastuksen suorittaminen tulee tapahtua aina erittäin suurta hienovaraisuutta noudattaen ja lapsen fyysistä koskemattomuutta, ihmisarvoa ja sukupuoli-identiteettiä ja yksityisyyttä kunnioittaen. Henkilönkatsastus ei oikeuta ruumiinonteloiden tutkimista eikä tunkeutumista kehon sisälle.

Katsastuksen toimittamisesta päättää ja katsastuksen toimittaa lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö tai muu tehtävään soveltuvan ammatillisen tutkinnon omaava henkilö.

Mikäli henkilönkatsastuksen toimittaa muu kuin terveydenhuollon ammattihenkilö, on läsnä oltava lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva toinen henkilö tai muu tehtävään soveltuva ammatillisen tutkinnon omaava henkilö.

Verinäytteen saa ottaa vain terveydenhuollon ammattihenkilö.

Katsastusta ei saa toimittaa eikä siinä olla läsnä lapsen kanssa eri sukupuolta oleva henkilö, jollei kyseessä ole terveydenhuollon ammattihenkilö.

Henkilönkatsastuksen suorittava ja läsnä oleva henkilö voi kuitenkin olla eri sukupuolta kuin lapsi, jos toimenpiteen suorittaminen välittömästi on välttämätöntä lapsen tai toisen henkilön turvallisuuden varmistamiseksi.

Päätös ja kirjaus

Henkilöntarkastuksesta tehdään ainoastaan tarvittavat kirjaukset, ei päätöstä.

Henkilönkatsastuksesta on tehtävä kuitenkin päätös. Päätöksen tekee lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Päätös ei ole valituskelpoinen. Päätös on kuitenkin lähetettävä tiedoksi ja siis ilman valitusosoitusta huoltajalle ja 12 vuotta täyttäneelle lapselle.

25.4.2018

Henkilöntarkastuksen ja -katsastuksen perusteet, sen käytännössä toteuttaneen päätöksentekohetken mukainen virka-asema ja siinä läsnä olleen henkilön nimi, nimike sekä lain tarkoittama perusteltu syy on kirjattava päätökseen ja lasta koskeviin asiakirjoihin. Tässä yhteydessä on arvioitava myös toimenpiteen mahdollinen vaikutus hoito- ja kasvatussuunnitelmaan.

12. Omaisuuden ja lähetysten tarkastaminen. Lähetysten luovuttamatta jättäminen (67 §)

Mikäli on perusteltua syytä epäillä, että lapsella on hallussaan 65 §:n 1 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä (päihteet, niiden käyttöön soveltuvat välineet jne.), saadaan hänen käytössään olevat tilat tai hallussaan oleva omaisuus tarkastaa.

Säännöksen 2 momentti antaa lastensuojelulaitokselle oikeuden tarkastaa lapselle osoitetun kirjeen tai muun siihen rinnastettavan luottamuksellisen viestin tai lähetysten, mikäli on perusteltua syytä epäillä näiden sisältävän 65 §:n 1 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä. Tarkastusoikeuden käyttäminen ei kuitenkaan oikeuta lukemaan kirjettä tai muuta luottamuksellista viestiä. Lapselle osoitetun luottamuksellisen viestin tai muun lähetysten sisällön tarkastamisen tarkoituksena on vain lähetysten mahdollisesti sisältämien säännöksessä tarkoitettujen aineiden tai esineiden löytäminen.

Lapsen käytössä olevat tilat ja lapsen omaisuus voidaan myös tarkastaa silloin, jos sijaishuollon tarkoitus edellyttää lapsen olinpaikan kiireellistä selvittämistä (esimerkiksi lapsi on karkumatkalla tai ei palaa sijoituspaikkaansa).

Tarkastaminen on tehtävä lapsen ja lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan toisen henkilön läsnä ollessa. Erityisestä syystä voidaan lapsen käytössä olevat tilat tai hallussa oleva omaisuus tarkastaa myös lapsen tai toisen henkilön läsnä olematta. Säännöksen tarkoittama erityinen syy voi olla esimerkiksi henkilökunnan vähäinen määrä sellaisessa tilanteessa, jossa kiireellinen tilojen tai omaisuuden tarkastaminen on välttämätöntä. Erityinen syy voi olla myös se, että lapsi on poistunut luvatta laitoksesta.

Päätös ja kirjaus

Tarkastuksesta päättää ja tarkastamisen tekee lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Päätös ei ole valituskelpoinen. Päätös on kuitenkin lähetettävä tiedoksi huoltajalle ja 12 vuotta täyttäneelle lapselle. Lapselle tulee aina selvittää tarkastuksen syy.

25.4.2018

Tarkastuksen peruste, syyt ja menettely (myös se, miksi tarkastus on tehty ilman lapsen tai toisen henkilön läsnäoloa) on kirjattava päätökseen ja lasta koskeviin asiakirjoihin.

Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on lisäksi oikeus erityisestä syystä päättää, että edellä tarkoitettu lapselle osoitettu kirje tai muu luottamuksellinen viesti jätetään kokonaan tai osaksi toimittamatta tai muu lähetys kokonaan tai osaksi luovuttamatta lapselle.

Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on oikeus yksittäistapauksessa lukea lapselle lähetetty viesti tai muu lähetys, jos on perusteltua syytä epäillä viestin sisällön vaarantavan lapsen tai toisen henkilön henkeä, terveyttä, turvallisuutta tai kehitystä.

Edellytyksenä on, että viestin tai lähetyksen sisällön voidaan perustellusti arvioida vakavasti vaarantavan lapsen tai toisen henkilön henkeä, terveyttä tai turvallisuutta tai kehitystä.

Lastensuojelulaitoksen (myös yksityiset ostopalvelulaitokset) on toimitettava tällainen viesti tai lähetys viipymättä lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle päätöksentekoa varten.

Päätöksen viestin luovuttamatta jättämisestä tai sen lukemisesta yksittäistapauksessa tekee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

Päätöksestä voi valittaa 12 vuotta täyttänyt lapsi ja hänen huoltajansa, joille päätös on annettava tiedoksi.

Viestin toimittamatta jättäminen tai muun lähetyksen luovuttamatta jättäminen ja päätöksen tekoa varten toimittaminen on kirjattava lasta koskeviin asiakirjoihin sekä perusteltava.

13. Kiinnipitäminen (68 §)

Lastensuojelulaitoksen johtaja tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö voi lapsen rauhoittamiseksi pitää kiinni lapsesta, jos lapsi sekavan tai uhkaavan käyttäytymisensä perusteella todennäköisesti vahingoittaisi itseään tai muita ja kiinnipitäminen on lapsen oman tai toisen henkilön hengen, terveyden tai turvallisuuden välittömän vaarantumisen vuoksi tai omaisuuden merkittävän vahingoittumisen estämiseksi välttämätöntä. Sen käyttäminen muussa tarkoituksessa, esimerkiksi seuraamuksena lapsen ei-toivottavasta käyttäytymisestä, voi täyttää rikoslain 25 luvun 1 §:ssä rangaistavaksi säädetyn vapaudenriiston tunnusmerkistön. Turvallisuuspalveluja tarjoavaan yrityksen palveluksessa oleva henkilö, esimerkiksi vartija, ei voi turvautua lastensuojelulaissa säädettyyn kiinnipitämiseen. Sen sijaan jokaisella on oikeus puolustaa omaa tai

25.4.2018

---

toisen henkilön henkeä tai terveyttä näitä uhkaavalta jo aloitetulta tai välittömästi uhkaavalta hyökkäykseltä ja käyttää voimakeinoja siinä määrin kuin on välttämätöntä, kun otetaan huomioon hyökkäyksen laatu ja voimakkuus. Tällainen tilanne voi olla, kun lastensuojelulaitoksessa lapsi on lyömässä toista lasta teräaseella ja paikalla oleva vartija riistää häneltä aseensa voimakeinoja käyttäen kehoitettuaan sitä ennen tuloksetta uhkaavaa lasta luovuttamaan teräaseen.

Kiinnipitämisen on oltava luonteeltaan hoidollista ja huollollista. Kiinnipitäminen voi myös sisältää lapsen siirtämisen. Se on lopetettava heti, kun se ei enää ole välttämätöntä.

Kiinnipitämisellä tarkoitetaan pelkästään lapsen fyysistä kiinnipitämistä. Minkäänlaisten välineiden käyttö kiinnipitämisen yhteydessä ei ole sallittua. Säännöksen tarkoittama mahdollisuus puuttua lapsen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen on tarkoitettu vain niitä tilanteita varten, joissa esimerkiksi lapsen aggressiivisuudesta, tuskaisuudesta ym. johtuvan sekavan tai uhkaavan käyttäytymisen pysäyttäminen ja lapsen rauhoittaminen edellyttävät välitöntä puuttumista tilanteeseen.

Kiinnipitämistä on pidettävä siis aina viimesijaisena keinona. Kiinnipitämisellä voidaan paitsi estää lasta vahingoittamasta itseään myös suojella laitoksen henkilökuntaa ja muita lapsia. Omaisuuden kohdalla kyse tulee olla omaisuuden merkittävästä vahingoittumisriskistä.

Ennakollinen kiinnipitäminen ilman välitöntä vaaraa ei täytä kiinnipitämisen edellytyksiä. Kiinnipitäminen on lopetettava heti, kun se ei enää ole lapsen rauhoittamiseksi välttämätöntä.

Sen lisäksi, että kiinnipitämisen on oltava säännöksen tarkoittamalla tavalla välttämätöntä, sen on myös oltava lapsen käyttäytyminen ja tilanne kokonaisuutena arvioiden puolustettavaa.

Kiinnipitämiseen turvautumisen on oltava järkevässä ja kohtuullisessa suhteessa siihen lopputulokseen nähden, jota sillä tavoitellaan.

Selvitys ja kirjaus

Kiinnipitämiseen turvautuneen henkilön on annettava laitoksen johtajalle kirjallinen selvitys tilanteesta. Tämä koskee sekä omia että ostopalvelulaitoksia. Selvitys on toimitettava myös lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Mikäli lastensuojelulaitoksen johtaja on turvautunut kiinnipitämiseen, on hänen annettava selvitys lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

25.4.2018

Kiinnipitämisen liioittelusta säädetään rikoslaisissa. Kiinnipitäminen voi tulla rangaistavaksi, mikäli säännöksessä tarkoittamat välttämättömyyedellytys ei täyty tai kiinnipitämisessä on käytetty suurempaa voimaa kuin tavoitteen saavuttaminen eli lapsen rauhoittaminen välttämättä vaatii.

Kiinnipitämisestä ei tehdä päätöstä. Kiinnipitämisen syyt ja perusteet on kirjattava lasta koskeviin asiakirjoihin.

14. Liikkumisvapauden rajoittaminen (69 §)

Lapselle saadaan, jos se on hänen huoltonsa kannalta välttämätöntä ja lapsen edun mukaista, asettaa määräajaksi kielto poistua laitoksen alueelta, laitoksesta tai tietyn laitokseen kuuluvan asuinyksikön tiloista, jos

- 1) lapsen sijaishuoltoon johtanut päätös on tehty sillä perusteella, että hän on vaarantanut vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin verrattavalla käyttäytymisellään; tai
- 2) lapsi laitoksessa käyttäytyy 1 kohdassa mainitulla tavalla; tai
- 3) rajoitus on lapsen hoidon tai huollon kannalta muutoin tarpeen lapsen suojelemiseksi häntä itseään vakavasti vahingoittavalta käyttäytymiseltä.

Rajoittamista ei saa määrätä laajempaan eikä pidemmäksi ajaksi kuin lapsen hoito- ja kasvatus välttämättä edellyttää.

Liikkumisvapauden rajoittamisen tavoitteena on, että lapsi poistuu päätöksessä yksilöidyltä alueelta vain yhdessä työntekijän kanssa.

Lapsen tavanomaisen elämän toimintamahdollisuudet, kuten koulunkäynti, harrastustoiminta, retkelle osallistuminen tai muu vastaava toiminta tulee mahdollisuuksien mukaan pyrkiä turvaamaan. Päätöstä tehtäessä lapsen omat toivomukset ja mielipide asiassa tulee selvittää ja ottaa huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. Liikkumisvapauden rajoittamista ei saa käyttää rangaistuksena.

Mikäli liikkumisvapauden rajoittamispäätöksen ohella rajoitetaan tosiasiallisesti myös lapsen yhteydenpitoa, tulee yhteydenpidon rajoittamisesta tehdä erillinen päätös. Tällöin kuultavia ja valitukseen oikeutettuja ovat 12 vuotta täyttänyt lapsi, lapsen huoltaja ja vanhempi sekä päätöksen kohteena oleva henkilö: lapsen vanhempi, tai muu henkilö, jonka yhteydenpitoa lapseen päätöksellä on rajoitettu.

25.4.2018

Liikkumisvapauden rajoittamisasiasta tehdään muutoksenhakukelpoinen hallintopäätös. Päätöksestä voi valittaa 12 vuotta täyttänyt lapsi ja hänen huoltajansa, joille päätös on annettava tiedoksi. Päätöstä ennen on asianosaisina pidettäviä henkilöitä kuultava. Jos kyse on lyhytaikaisesta liikkumisvapauden rajoittamisesta ja päätös on tehtävä heti, voidaan kuuleminen jättää suorittamatta.

Liikkumisvapauden rajoittaminen ei saa jatkua ilman uutta päätöstä yli seitsemää vuorokautta. Yhtäjaksoisesti rajoittaminen saa jatkua enintään 30 vuorokautta. Rajoitustoimenpide on lopetettava heti, kun se enää ei ole välttämätöntä lapsen huollon järjestämisen kannalta.

Päätöksen lyhytaikaisesta, enintään 7 vuorokautta kestävästä, liikkumisvapauden rajoittamisesta tekee lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö.

Seitsemää vuorokautta pidemmästä, yhteensä enintään 30 vuorokautta kestävästä, rajoituksesta päättää sekä omissa laitoksissa että ostopalvelulaitoksissa olevien lasten osalta delegointisäännön mukaisesti lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

On myös mahdollista, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tekee laitokseen sijoitetun lapsen osalta suoraan päätöksen lapsen liikkumisvapauden rajoittamisesta, esimerkiksi tilanteessa, jossa lasta ollaan sijoittamassa laitokseen tai lapsen sijaishuoltoapaikkaa muutetaan.

Laitoksen on viipymättä ilmoitettava lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle rajoittamisesta päätöksen tekemistä varten.

15. Eristäminen (70 §)

Lapsi saadaan eristää laitoksen muista lapsista, jos hän käyttäytymisensä perusteella on vaaraksi itselleen tai muille tai jos eristäminen on muusta erityisen perustellusta syystä lapsen hengen, terveyden ja turvallisuuden kannalta välttämätöntä. Eristämistä ei saa määrätä laajempana eikä pidemmäksi ajaksi kuin lapsen huolenpito ja hoito välttämättä edellyttää. Eristämistä ei saa ilman uutta päätöstä jatkaa yhtäjaksoisesti yli 24 tuntia. Eristäminen on lopetettava heti, kun se ei enää ole välttämätöntä.

Eristämisen tulee tapahtua laitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstön jatkuvan huolenpidon alaisena. Kun lapsi on eristetty, on samalla määrättävä siitä, kenen tehtävänä on huolehtia hänen turvallisuudestaan. Eristämisen aikana lapsen olosuhteet on järjestettävä siten, että lapsi saa riittävän huolenpidon ja hoidon sekä mahdollisuuden keskustella hoitajan kanssa.

25.4.2018

Eristämistä voidaan välittömästi jatkaa uudella päätöksellä vain, jos eristämisen edellytykset ovat edelleen olemassa. Edellytyksenä on lisäksi, ettei lapsen hoitoa ole tarkoituksenmukaista tai mahdollista järjestää muulla tavalla. Eristämisen pisin kokonaisaika ei saa ylittää 48 tuntia.

Ennen eristämisen jatkamista koskevan päätöksen tekemistä, on lapselle suoritettava lääkärintarkastus, mikäli se ei ole ilmeisen tarpeetonta. Lääkärintarkastus tulee tarvittaessa tehdä myös eristämisen alkaessa tai eristämisen aikana.

Eristäminen ei saa koskaan olla rangaistus ja eristämisen sijasta on aina ensin mietittävä muita lievempiä keinoja. Eristämistä ei voida myöskään käyttää kasvatuksellisilla perusteilla.

Säännös edellyttää lapsen tilanteen jatkuvaa seuranta. Lasta ei voi siis jättää eristämistilanteessa yksin ilman, että hoitohenkilöstö on jatkuvasti kuuloetäisyydellä lapseen ja pystyy välittömästi lapsen kutsuessa olemaan lapsen kulloisessakin tilanteessa tarvitsemalla tavalla apuna ja tukena lapselle. Eristämisessä käytetyn paikan tulee olla lapsen hoidon ja huolenpidon kannalta tarkoituksenmukainen. Koska eristäminen ei koskaan voi olla rangaistus, ei eristämispaiikka saa ilmentää rangaistusluonteisuutta. Eristämishuoneessa on oltava valoa ja puhdasta vettä. Eristetylle lapselle on turvattava mahdollisuus saniteettitiloihin, ruokailuun ja raittiiseen ilmaan.

Lapselle tulee myös järjestää mahdollisuus keskusteluun hänelle läheisen laitoksen työntekijän, kuten omahoitajan, kanssa. Tämä mahdollisuus lapsella tulee olla hänen sitä halutessaan.

Päätös ja kirjaus

Päätöksen eristämisestä ja sen jatkamisesta tekee lastensuojelulaitoksen johtaja tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Päätöksestä voi valittaa 12 vuotta täyttänyt lapsi ja hänen huoltajansa, joille päätös on annettava tiedoksi.

Laitoksen johtajan tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan henkilön tulee viipymättä ilmoittaa eristämisestä tai sen jatkamisesta lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

16. Erityinen huolenpito (71 §)

Erityisellä huolenpidolla tarkoitetaan sijaishuollossa olevalle 12 vuotta täyttäneelle lapselle lastensuojelulaitoksessa järjestettävää erityistä,

25.4.2018

---

moniammatillista hoitoa ja huolenpitoa, jonka aikana lapsen liikkumisvapautta voidaan hänen hoitonsa ja huolenpitonsa edellyttämässä laajuudessa rajoittaa siten kuin lastensuojelulain 72 ja 73 §:ssä on säädetty.

Erityisellä huolenpidolla pyritään lapsen kokonaisvaltaiseen hoitamiseen ottaen erityisesti huomioon lapsen psyykkisen hoidon tarve.

Erityinen huolenpito ei voi koskaan olla säilyttävää tai rangaistusluonteista. Erityisen huolenpidon aikana pyritään intensiivisellä työskentelyllä luomaan edellytykset lapsen tarpeet mahdollisimman hyvin huomioon ottavaan sijaishuollon järjestämiseen.

Erityisen huolenpidon järjestäminen edellyttää laitokselta riittäviä henkilöstöresursseja, moniammatillista työskentelyä siten, että moniammatilliset resurssit ovat käytettävissä ja saatavissa sekä toimivia laitoskohtaisia rakenteellisia ja muita tilaratkaisuja.

Erityisen huolenpidon järjestäminen 72 §

Lapselle voidaan sijaishuollon aikana, jos hänen erittäin tärkeä yksittäinen etunsa sitä välttämättä vaatii, järjestää erityistä huolenpitoa. Erityistä huolenpitoa voidaan järjestää muun muassa vakavan päihde- ja rikoskierteen katkaisemiseksi tai kun lapsi omalla käyttäytymisellään muutoin vakavasti vaarantaa omaa henkeään, terveyttään tai kehitystään.

Tällainen tilanne voi olla, kun lapsi käyttäytyy itsetuhoisesti tai esimerkiksi myy itseään. Erityisen huolenpidon tarve saattaa esiintyä myös tilanteessa, jossa lasta tosiasiallisesti muutoin käytetään seksuaalisesti hyväksi.

Erityisen huolenpidon tavoitteena on katkaista lapsen häntä itseään vahingoittava käyttäytyminen ja mahdollistaa erityisen huolenpidon avulla lapselle annettava kokonaisvaltainen huolenpito. Lapselle ei voida järjestää erityistä huolenpitoa, jos lapsen hoidon ja huolenpidon tarve on sijaishuollon aikana järjestettävissä muulla tavoin.

Lapsen erityisen huolenpidon tarve voi ilmetä eri tavoin ja eri tilanteissa. Lapsi on voitu jo sijoittaa sijaishuoltoon johonkin laitokseen, jossa havaitaan, ettei kyseinen laitos turvaa lapsen etua lapsen tilanteessa. Huolenpidon tarve voi ilmetä myös jo varsinaista huostaanottopäätöstä tehtäessä ja sijaishuoltoon sijoittamista valmisteltaessa. Tällainen tilanne voi esimerkiksi olla tarve päästä tehokkaasti vaikuttamaan voimakkaassa huume- tai rikoskierteessä olevan lapsen vahingollisen elämäntavan katkaisemiseen.

25.4.2018

Edellytyksenä erityisen huolenpidon järjestämiselle on, ettei sijaishuoltoa ole mahdollista järjestää muulla tavoin, eivätkä terveydenhuollon palvelut sovellu käytettäväksi erityisen huolenpidon sijaan.

Päätös

Päätöksen erityisen huolenpidon järjestämisestä tekee johtava sosiaalityöntekijä avohuollon ja sijoituksen sosiaalityössä.

Päätöksen on perustuttava erityisen huolenpidon järjestämistä varten tehtyyn lapsen tilanteen moniammatilliseen arvioon, joka perustuu kasvatukselliseen, sosiaalityön, psykologiseen ja lääketieteelliseen asiantuntemukseen. Tässä arviossa on otettava kantaa siihen, voidaanko lapsen itseään vahingoittavaan käyttäytymiseen puuttua muulla tavoin kuin järjestämällä hänelle erityistä huolenpitoa. Tämä puolestaan edellyttää pääsääntöisesti lapsen henkilökohtaista tapaamista ja joka tapauksessa perehtymistä hänen lastensuojeluaan koskeviin asiakirjoihin ja selvityksiin.

Erityisen huolenpidon järjestämistä koskeva päätös voidaan siis tehdä joko lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevan valmistelun ja päätöksenteon yhteydessä tai sijaishuollon kestäessä. Päätökseen erityisen huolenpidon järjestämisestä liittyy myös päätös sijaishuoltopaikan muuttamisesta. Poikkeuksellisesti päätöstä sijaishuoltopaikan muuttamisesta ei tarvitse tehdä, jos erityinen huolenpito järjestetään samassa lastensuojelulaitoksessa, jonka toiselle osastolle lapsi on jo sijoitettu.

Erityistä huolenpitoa voidaan järjestää vain 12 vuotta täyttäneelle lapselle. Tätä nuoremmalle lapselle ei erityistä huolenpitoa voida järjestää.

Erityistä huolenpitoa voidaan järjestää enintään 30 vuorokauden ajan. Mainittu määräaika lasketaan erityisen huolenpidon tosiasiallisesta aloittamisesta.

Mikäli päätöstä erityisen huolenpidon järjestämisestä ei ole voitu panna täytäntöön, se raukeaa 90 vuorokauden kuluessa päätöksen tekemisestä. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tekee raukeamisesta ns. toteamispäätöksen, josta ei saa valittaa.

Erittäin painavasta syystä voidaan erityistä huolenpitoa jatkaa uudella johtavan sosiaalityöntekijän päätöksellä enintään 60 vuorokaudella. Edellytyksenä kuitenkin on, että erityisen huolenpidon jatkaminen on edelleen lapsen käyttäytyminen ja sijaishuollon tarve huomioon ottaen välttämätöntä. Jatkamispäätökseen on liitettävä moniammatillinen arvio, jossa otetaan kantaa erityisesti siihen, miksi erityistä huolenpitoa

25.4.2018

olisi tarpeen jatkaa, ja missä muodossa se tulisi lapselle järjestää. Arviosta on ilmentävä, mitä tukipalveluja laitoksen tulisi järjestää tai hankkia erityisen huolenpidon järjestämiseksi. Jatkaminen ei voi perustua samaan arvioon kuin aiemmalla kerralla, vaan jatkopäätökseen on liitettävä arvio/arviot siitä miksi jatkaminen on tarpeen.

Ennen erityistä huolenpitoa koskevaa päätöstä on todisteellisesti kuultava 12 vuotta täyttänyttä lasta ja hänen huoltajaansa.

Lapsen mielipide on muutoinkin aina selvitettävä. Päätöksestä voi valittaa 12 vuotta täyttänyt lapsi ja lapsen huoltaja.

Jos erityisestä huolenpidosta päätetään samalla, kun päätetään lapsen huostaanotosta, tai päätökseen liittyy myös sijaishuollon muuttamista koskeva päätös, määräytyy kuultavien ja valitukseen oikeutettujen piiri tältä osin lastensuojelulain 42 §:n mukaisesti. Asianosaisia ovat tällöin 12 vuotta täyttänyt lapsi, hänen huoltajansa ja vanhempansa sekä henkilö, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi tällöin on tai on välittömästi ennen asian valmistelua ollut (esimerkiksi perhehoitajat).

Erityinen huolenpito on lopetettava välittömästi, jos se osoittautuu tehottomaksi sille asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi tai kun tarvetta erityisen huolenpidon järjestämiseen asiassa ei enää ole.

Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijällä on velvollisuus koko erityisen huolenpidon ajan arvioida erityisen huolenpidon jatkamisen edellytyksiä ja toisaalta sitä, tuleeko erityinen huolenpito omaaloitteisesti lopettaa.

Erityisen huolenpidon lopettamisesta on tehtävä päätös. Ennen erityistä huolenpitoa koskevaa lopettamispäätöstä on todisteellisesti kuultava 12 vuotta täyttänyttä lasta ja hänen huoltajaansa. Lapsen mielipide on muutoinkin aina selvitettävä. Päätöksestä voi valittaa 12 vuotta täyttänyt lapsi ja lapsen huoltaja.

Erityisen huolenpidon lopettamisesta päättää lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Päätökseen voi liittyä myös päätös sijaishuollon muuttamisesta, josta päättää erikseen johtava sosiaalityöntekijä. Tältä osin kuultavien ja valitukseen oikeutettujen piiri määräytyy lastensuojelulain 42 §:n mukaisesti.

Erityisen huolenpidon toimeenpano (73 §)

Erityistä huolenpitoa voidaan järjestää vain sellaisessa lastensuojelulaitoksessa, jolla on käytettävissään erityisen huolenpidon järjestämiseksi riittävä kasvatuksellinen, sosiaalityön, psykologinen ja lääketieteellinen asiantuntemus. Laitoksessa tulee lisäksi olla

25.4.2018

---

toiminnan edellyttämä riittävä henkilöstö ja erityisen huolenpidon järjestämiseksi terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan asianmukaiset tilat.

Erityisen huolenpidon ajan lasta voidaan estää poistumasta näistä tiloista ilman lupaa tai valvontaa.

Mikäli lapselle järjestetään erityistä huolenpitoa, ei liikkumisvapautta koskevia rajoittamispäätöksiä tarvitse tehdä.

Sen sijaan mikäli lapsen yhteydenpito estetään tai sitä rajoitetaan erityisen huolenpidon järjestämisen aikana, tulee siitä tehdä päätös. Päätös on myös tehtävä, mikäli lapseen kohdistetaan muita lain tarkoittamia rajoitustoimenpiteitä (paitsi liikkumisvapaudenrajoitus).

Erityistä huolenpitoa järjestetään Helsingin kaupungin vaativaa laitoshoidtoa antavissa lastenkodeissa tai erikseen sovituissa ostopalvelulaitoksissa tai julkisessa laitoksessa; esimerkiksi valtion koulukodissa. Erityistä huolenpitoa voidaan järjestää myös esimerkiksi lapsen omassa asuinyksikössä. Erityisen huolenpidon järjestäminen ei välttämättä edellytä erillistä osastoa. Erityiseen huolenpitoon osoitettujen tilojen kuitenkin tulee mahdollistaa esimerkiksi tarvittava lapsen liikkumisvapauden rajoittaminen.

Koska erityisen huolenpidon aikana lapsen oikeutta liikkua yksin tilojen ulkopuolella rajoitetaan, on tarkoitukseen soveltuvien tilojen oltava riittävän monipuoliset esimerkiksi lapsen harrastustoimintaan, opetuksen tai esimerkiksi terapian järjestämiselle.

Erityisen huolenpidon aikana on edellä tarkoitettujen asiantuntemuksen omaavien henkilöiden tavattava säännöllisesti lasta sekä osallistuttava lapsen erityisen huolenpidon suunnitteluun, toimeenpanoon ja arviointiin. Lapselle on lisäksi tehtävä säännöllisesti tarvittavat lääkärintarkastukset. Erityisen huolenpidon aikana on lasta koskevista toimenpiteistä, niiden vaikutuksesta lapseen ja hänen tilanteeseensa sekä lapsen vastaisen sijaishuollon ja järjestämiseen pidettävä kirjaa.

Lasta koskeva asiakassuunnitelma on aina tarkistettava erityisen huolenpidon päättyessä. Mikäli lapseen kohdistetaan erityisen huolenpidon aikana lain tarkoittamia muita rajoitustoimenpiteitä, on ne kirjattava siten kuin lastensuojelulain 74 §:ssä on säädetty.

17. Lapsen oikeus henkilökohtaiseen keskusteluun

Lain 53 §:n mukaan lapselle on järjestettävä riittävä mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun häntä itseään sijaishuollon toteuttamista koskevista asioista lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän kanssa

25.4.2018

asiakassuunnitelmaan tarkemmin kirjattavalla tavalla. Lähtökohtana on se, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tosiasiallisesti myös keskustelee henkilökohtaisesti sijaishuollossa olevan lapsen kanssa hänen ongelmistaan, toiveistaan ja tarpeistaan. Lapsen mielipide ja hänen toiveensa tulee tarvittavassa määrin ottaa huomioon sijaishuoltoa järjestettäessä. Lasta koskevaan asiakassuunnitelmaan tulee kirjata, miten lapsen oikeus henkilökohtaiseen keskusteluun on turvattu ja miten se toteutetaan.

Lasta koskeviin asiakirjoihin on merkittävä, miten lapsen po. oikeus on kulloinkin toteutettu.

Kun asiakassuunnitelmaa tehdään yhdessä lapsen ja muiden asianomaisten kanssa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten käytännössä järjestetään se, että lapsella on tarvittaessa tosiasiallinen mahdollisuus käydä hänen sijaishuollostaan vastaavan työntekijän kanssa kahdenkeskisiä keskusteluja häntä ja sijaishuollon toteuttamista koskevista asioista ja kohtelustaan sijaishuoltopaikassa. Lapselle tulee varmistaa mahdollisuus keskustelujen käymiseen siten, ettei läsnä pääsääntöisesti, ellei lapsi muuta erityisesti toivo, ole muita kuin hän ja työntekijä.

Säännös myös tukee sosiaalitoimen velvollisuutta seurata ja valvoa 65-73 §:ssä tarkoitettujen rajoitustoimenpiteiden käyttöä ja toimeenpanoa lastensuojelulaitoksessa. Rajoitustoimenpiteillä voi myös olla välitön vaikutus asiakassuunnitelman tarkistamistarpeen syntymiseen. Asiakassuunnitelmaa tulee tarvittaessa tarkistaa yhdessä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja asianomaisten kanssa siten, että se ajan tasalla olevana tukee ja auttaa sitä, että lapselle voidaan järjestää hänen kulloisenkin tarpeensa mukaista hoitoa ja huoltoa.

18. Rajoitustoimenpiteiden kirjaaminen – vaikutus asiakassuunnitelmaan sekä hoito- ja kasvatussuunnitelmaan (74 §)

Jos lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä havaitsee, että rajoitustoimenpiteitä käytetään ilman laissa niille säädettyjä perusteita tai muussa tarkoituksessa kuin mihin ne on tarkoitettu taikka muulla tavoin lapsen oikeusturvaa tai ihmisarvoa loukaten, on asiasta ilmoitettava sijaishuollon asiakasohjauksen päällikölle yksikkökohtaisen valvonnan mahdollistamiseksi.

Edellä sanottu koskee myös tilanteita, joissa sosiaalityöntekijä saa tietää tai havaitsee, että lapsen, myös muun kunnan kuin Helsingin sijoittaman, sijaishuollon järjestämisessä on sellaisia puutteita tai epäkohtia, että ne on selvitettävä.

Edellä mainitussa tilanteessa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tekee myös sosiaalihuoltolain 48 §:n mukaisen

25.4.2018

---

ilmoituksen asiakkaaseen kohdistuneesta epäkohdasta tai sen uhasta toiminnasta vastaavalle henkilölle. Tämän lisäksi muillakin sosiaalihuollon henkilöstöön kuuluvilla on velvollisuus tehdä vastaava ilmoitus asiakkaaseen kohdistuneesta epäkohdasta tai sen uhasta. Ilmoitus tehdään SPro-järjestelmässä.

Rajoitustoimenpiteiden käytön seurannan ja valvonnan turvaamiseksi on lastensuojelulaitoksen asianmukaisesti kirjattava käyttämänsä rajoitustoimenpiteet. Kirjaamisen tulee sisältää rajoitustoimenpiteen kuvaus, toimenpiteen peruste ja kesto, toimenpiteestä päättäneen ja sen käytännössä toteuttaneen sekä siinä läsnä olleen henkilön nimi, nimike sekä tarvittaessa säännöksessä tarkoitettu erityinen syy rajoitustoimenpiteen käytölle (66 §:n 1 momentti ja 67 §:n 3 momentti). Kirjauksessa on mainittava myös toimenpiteen mahdollinen vaikutus hoito- ja kasvatussuunnitelmaan. Lasta koskevista asiakirjoista on ilmentävä se, miten lasta on kuultu ennen rajoitustoimenpiteistä päättämistä tai sen toteuttamista sekä lapsen mielipide asiasta.

Lasta koskevassa asiakassuunnitelmassa ja sitä tarkistettaessa tulee erityisesti arvioida lapseen kohdistettujen rajoitustoimenpiteiden tavoitteiden toteutumista ja niiden vaikutusta asiakassuunnitelmaan.

Mikäli tarvetta asiakassuunnitelman välittömään tarkistamiseen ilmenee, on lastensuojelulaitoksen johtajan tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan henkilön viipymättä ilmoitettava asiasta, asiakassuunnitelman tarkistamistarpeista, lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle.

Lapsen kanssa on keskusteltava häneen kohdistettujen rajoitustoimenpiteiden syistä ja mahdollisista vaikutuksista hoito- ja kasvatussuunnitelmaan ja asiakassuunnitelmaan.

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä kirjaa lisäksi Efficaan yksityisissä laitoksissa tai valtion koulukodeissa tehdyt päätökset rajoitustoimenpiteistä.

Lisätietoja antavat juridisen tuen lakimiehet sekä lastensuojelun sosiaalityön päällikkö Ritva Mantila, puhelin 310645, ja lastenkotitoiminnan päällikkö Minna Pitkänen, 31046170.

JUHA JOLKKONEN
toimialajohtaja

MAARIT SULAVUORI
perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja